

te doen, dan onze Antirevolutionaire Kamerclub aan te sporen, om voorloopig niet anders dan voor het beginsel der *Vrijmaking* van het Hooger Onderwijs op te komen, en dit beginsel te helpen vastleggen in de wet.

Daartoe maakte onze club zich dan ook op, en ook ik, want op 20 Maart '74 was ik ook zelf in de Kamer gekomen, hunkerde reeds naar het oogenblik, waarop ik ook zelf voor die vrijmaking mijn lans zou kunnen breken. Maar zie, juist toen op 8 Maart 1876 de gewichtige discussie over het wetsontwerp beginnen zou, schenen op eenmaal de donkerste wolken zich boven ons samen te pakken. Immers, op dien dag zelf, het was zoo roerend aangrijpend, stierf plotseling Jan Willem van Loon, het eenig Kamerlid, dat ons als man van wetenschap ter zijde kon staan. Dan, voor Groen van Prinsterer spreidde men reeds toen het ziekbed, dat kort daarna, zijn sterfbed zou worden. En wat mij zelf betreft, was ik reeds twee weken te voren genoodzaakt geweest, mij aan allen parlementairen arbeid te onttrekken en de wijk te nemen naar het buitenland. In niets kon ik meer helpen. Niet lang meer of alle lectuur zelfs werd mij ontzegd, voor alle schriftuur viel mij de pen uit de hand, en zielsbange tijden ben ik toen doorgekropen. Vooral toen de doffe nagalm van Groen's sterven tot mij kwam, beving mij een verlatenheid, die in ware *zielsangst* omsloeg. Ja, zoo werd ik aangegrepen, dat mijn zenuwarts, Dr. Ramaer, het met mij opgaf en zelfs weigerde, mij verder van consult te dienen. En in die bange dagen nu was het, dat mij letterlijk als een nachtmerrie de idee van de Universiteitsstichting rusteloos bleef kwellen. Het was altoos weer dat ideaal van een Vrije Universiteit, dat zich in mij als verwrong en geen uitweg kon vinden. Het moest, en ik kon niet. De winst der *Vrijmaking* was er. Het stond nu in de wet, dat wij een eigen Universiteit stichten konden, en zie, die winste bleef ongebruikt. Een gedachte, die te pijnlijker begon te kwellen, toen het gerucht tot mij kwam, hoe met Groen van Prinsterers' sterven geheel onze Antirevolutionaire actie in 't land scheen te verloopen. Toen ik dan ook, na anderhalf jaar in den vreemde te hebben omgedoold,